

PRILOZI ZA POVIJEST BUNE KRIŽEVAČKIH SELJAKA 1755. GOD.

Dr Igor Karaman

Tijekom 18. stoljeća izbijaju na području civilne i vojne sjeverne Hrvatske mnogi nemiri, otpori i bune seljačkog stanovništva — bilo da se radi o podložnicima na kasnofeudalnim vlastelinstvima ili o krajišnjicima u Vojnoj granici. Naročito širok pokret seljačkog stanovništva javlja se u godini 1755, te izravno dovodi do intervencije središnjih državnih vlasti u odnose plemstva i seljaka s obzirom na obaveze feudalne rente: tako u užoj Hrvatskoj stupa potkraj iste godine na snagu tzv. privremeni urbar za Bansku Hrvatsku, dok je na slavonskom području u proljeće 1756. provedena konačna urbarijalna regulacija (tzv. marijoterezijanski urbar za Slavoniju). Po opsežnosti pokreta, oštirini seljačkog istupa, kao i po širim društvenim posljedicama koje je izazvala ističe se među zbivanjima nemirne 1755. godine buna seljačkog stanovništva u križevačkom kraju — na koju se neposredno vezuje nasilnički nastup plemstva i kraljevske vojske protiv ustaničkih seljaka u vrijeme tzv. »pacifikacije«. Dok je nezadovoljstvo podložnika feudalnim nametima u toku jednog tjedna (od 23. februara do 2. marta 1755) u vatrenom naletu spalilo ili uništilo velik broj vlastelinskih dvoraca, kurija i imanja u posjedu plemstva, zagrebačkog biskupa i nekih samostana, plemićka »pacifikacija« donijela je u dva tjedna (od 3. marta do 18. marta i. g.) palež, opustošivanje, mučenja i pogubljenja cjelokupnom seoskom življu u kraju između rijeke Lonje i grada Križevaca. Izvorna građa jasno ukazuje na činjenicu da je upravo karakter kaznenog pohoda plemićkih četa naveo bečki dvor na veoma odlučan istup, imenovanje posebnog istražnog povjerenstva (neovisnog od staleških organa Banske Hrvatske) sa zadatkom šireg ispitivanja uzroka nezadovoljstva feudalnih podložnika, što je konačno dovelo i do već spomenute urbarijalne regulacije za područje uže Hrvatske.

Pokret križevačkih seljaka bio je opisan već u bilješkama suvremenika, među kojima po opširnosti i točnosti zapažanja treba istaći prikaz križevačke bune u »Annuama« B. A. Krčelića.¹ U kasnijoj historiografiji, koja se pretežno temeljila na ovom prikazu, dolazi ipak do nekih nejasnoća u objašnjavanju toka bune, pri čemu je najviše nedostataka bilo u

¹ B. A. Krčelić, *Annuae ili historija 1748—1767.*, (Zagreb 1952, izd. JAZU, u prijevodu dra V. Gortana), str. 173—202.

pogledu sastava ustaničkog pokreta, formiranja i pravca kretanja pojedinih grupa ustanika. U svojoj studiji o ovoj buni i istodobnom pokretu krajišnika u susjednim krajevima varaždinskoga generalata nije Lj. Ivančan mogao upotrijebiti najvažniju dokumentarnu građu za zbivanja između grada Križevaca i rijeke Lonje u proljeće 1755. jer je sav materijal posebnog istražnog povjerenja bio privremeno negdje zabačen.² Međutim, opsežni i vrijedni spisi te komisije (koja je zasjedala u Zagrebu od maja do septembra 1755) sada se nalaze u fondu »Acta Commissionalia« Arhiva Hrvatske u Zagrebu, te sam služeći se njima pred nekoliko godina objavio prikaz toka križevačke bune i plemićke »pacifikacije«.³ Istražno povjerenstvo posvetilo je prvi dio svog rada u Zagrebu upravo osvjetljavanju samog seljačkog pokreta i događaja koji su slijedili, a tek nakon toga pristupilo je široj problematici odnosa između podložnika i feudalnih gospodara. Kao rezultat prvog dijela svojih istraživanja povjerenstvo je 27. jula 1755. dostavilo vladarici temeljit prikaz o tim zbivanjima, koji u najvećoj mjeri odgovara stvarnom toku događaja.

Budući da je postupak plemstva prema pobunjenim seljacima izazvao neočekivano odlučnu reakciju bečkog dvora, to je uži krug hrvatskog plemstva koji tada drži u svojim rukama upravu u zemlji (pod vodstvom podbana I. Raucha) nastojao od samog početka ustanički pokret i vlastite »pacifikacijske« istupe prikazati u povoljnijem svjetlu po sebe. Zato glavni izvještaji što su ih već u toku mjeseca marta 1755. upućivali banu (odnosno preko njega vladarici) podban I. Rauch ili staleži i redovi veoma reljefno pokazuju na koji način su se tadašnji feudalni vlastodržci u Banskoj Hrvatskoj odnosili prema svojim podložnicima, njihovu nezadovoljstvu nametima i podavanjima, te oružanom ustanku. U konfrontaciji izvještaja povjerenstva i spomenutih prethodnih prikaza plemićkog vodstva dolazi to u nunoj mjeri do izražaja; postupak kraljevinskih četa stvarno je ugrozio gospodarski opstanak seljačkog življa u križevačkom kraju, a time doveo u pitanje normalno funkcioniranje javnog poretka — zbog čega je središnja vlast i poduzela posebne mjere za sređivanje prilika. S obzirom na navedeno bit će zanimljivo objaviti u cijelosti najvažnije relacije podbana I. Raucha, te neke spise potrebne za njihovo razumijevanje, uz tekst komisijskog izvještaja o buni i njenoj »pacifikaciji«.

Od priloženih sedam dokumenata najveći dio potječe iz fonda »Acta Banalia« u Arhivu Hrvatske u Zagrebu (prilog 1, 2, 3, 4, 5) budući da se radi o dopisima koje banski namjesnik, podban ili staleži i redovi upućuju banu; iz istog je fonda i odluka vladarice o osudi pobunjenih seljaka (prilog 7). Opširni izvještaj istražnog povjerenstva od 27. jula 1755. (prilog 6) nalazi se u protokolima o radu ove komisije.⁴

² Lj. Ivančan, *Buna varaždinskog generalata i pograničnih kmetova godine 1755.*, »Vjesnik Zem. arkiva«, IV, 1902, str. 151—173, 240—259; V, 1903, str. 65—88.

³ I. Karaman, *Prilog velikoj buni križevačkih seljaka god. 1755.*, »Starine JAZU«, 52, Zagreb 1962, str. 273—297; isti, *Postanak i značenje privremenog urbara za Hrvatsku iz god. 1755.*, »Radovi Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu«, 4, 1962, str. 51—78.

⁴ Detaljniji opis građe istražnog povjerenstva vidi kod I. Karaman, *Prilog . . .*, n. dj., str. 274—275).

1.

Bisag, 7. marta 1755.

Podban Ivan Rauch izvještava bana o seljačkoj buni; zbog opasnosti proširenja nemira na zagorski i varaždinski kraj, kao i prema Posavini, podignuta je banderijalna vojska pod njegovim vodstvom, preko Božjakovine do Bisaga.

Excellentissime, et Illustrissime Domine, Domine
Comes Bane, et Generalis Campi Mareschalle, Domine
Patrone mihi Gratosissime, Colendissime.

Postquam nefaria, et malefausta rusticorum colluvies temerario ausu suo in rebellionem acta, festinanter, ac sine mora castella, et curias, reliquaue aedificia Dominorum Praelatorum, Magnatum, et Nobilium incinerasset, et substantiam repertam partim diripisset, partim pessumdedisset, ignisque iste intra septem dierum spatium 24 castella, et curias nobilitares absumpsisset, non sine plurimorum consternatione, et ruina manifesta, in his urgentissimis, et periculosissimis circumstantijs perpendentes Domini Status, et Ordines confederaliter congregati, ne flama ista partes Zagorianas, et Varasdienses, ubi frequentiores curiae nobilitares existerent ex uno latere, ex alio vero partes Busiakovienses, Poszavanas, et Campestris arripiat, taliterque in toto Regno incendium vicinis quoque provincijs, si eo pertigisset, multum periculosum, nobilitatisque excidium eveniat, siquidem alioquin ijdem tumultuantes rustici jam se dividere, et in diversis locis incendia patrare caeperant, extemplo consilio facto judicabatur, ut nobilitas, et banderia convocentur, et contra tumultuantes, tanquam immanes nobilitatis hostes procedatur; hac dispositione cum Illustrissimo Domino Comite Locumtenente comunicata, et me cum nobilitate, et banderijs contra tumultuantes exeunte, quia incendio Busiakovinam tendenti prima vice succuri debebat, missa Eqvestri Draskovichiana, et Pedestri Episcopali Compagnijs turba malesanorum rusticorum non modo dispersa est, sed plane circa 50 eorum capti, et Zagrabiam missi sunt, postea congregata ad Busiakovinam Nobilitari, et Banderiali Pedestri, et Eqvestri Militia itum est versus Biszag, arcem quippe Domini Iankovich, ad quam incendiarij ultima vice flamas injecturi advenerant, verum motu militiae praemissae territi, direptis et destructis universis plane ad desolationem rebus mobilibus abiverunt, relicto aliquo pro custodia arcis rusticorum, et Valachorum Rakovczensium praesidio, contra quos inclusos in dicta arce rebelles, missa fuit Nobilitaris Compagnia cum aliquot eqvitibus, et recepta est a rusticis arx cum rusticorum vexillo ex turi prostante, in qua septem ex eisdem

capti sunt, reliqui vero hinc inde fugere volentes etiam intercepti, simul 14 captivos isthic detinebamus, ex quibus duos antesignanos, et signanter quemdam Kadoijch procerae multum staturae hominem, qui se Regem nominare jusserat, et in cujus ligatura, quia vincula iteratis vicibus in conspectu plurium officialium rumpebantur, nec apud me dju asservere, nec Zagrabiam deduci facere (nondum habens tantos homines, quod copiosas vigiliis ordinare potuissem), consultum judicans, hodie hic cum exasperatione supplicij expediri curavi, reliquis pro statuendo in locis exustis exempto reservatis; venit etiam certus nuncius a Nobilitate Kalnikensi, quod grassantem ibidem etiam rusticorum turbam dissipaverit, et 28 rusticos, interque eos eorum capitaneum scloporum ictibus mactaverit, his ita positus, ac ut ubique Nobilitas in armis stans, rusticis quaequam mala patrare volentibus occurrat, dispositis, cras moveo cum equestri, et pedestri militia versus Lonijczam, relicto in arce hac Biszagiensi praesidio, et juxta fluvium Lonijcza constituendo militiam, ut ex partibus tumultuantium rusticorum omnis in citeriores Regni partes praepe-diatur communicatio, et illis, qui tumultuarunt, ponatur frenum, capianturque antesignani, per interceptos recensiti, damnificatisque possibilis occupatarum per tumultuantes rerum fiat restitutio, neque arbitror me prius ab hac expeditione abire posse, donec plenam in plebe defacto quidem suppressa, sed forsitan ulteriora mala mediante observem securitatem, quamvis nonnulli ex tumultuantibus defacto ad fidelitatem redire videantur, ipsasque originales litteras corespondentiales a nonnullis officialibus Generalatus Varasdiensis aqvisitas adferant, haec omnia Illustrissimo Domino Comiti Locumtenenti Petriniam perscripsi, et quid me in his circumstantijs facere jubeat, ordines expetij; Quae dum Excellentiae quoque Vestrae pro obligatione mea nota reddo, ejusdem gratijs, et patrocinio humillime comendatus persisto.
Excellentiae Vestrae

Biszag 7. Martij 1755

Humillimus et devotissimus
semper servus
Rauch Ioannes, manu propria

Acta Banalia, Nro 39/1755.

2.

Zagreb, 17. marta 1755.

Banski namjesnik grof Adam Batthyány ml. upozorava bana na nasilja kraljevske vojske u toku »pacifikacije« i ukazuje na potrebu, da se ista odmah povuče prema cesti Zagreb—Varaždin, kako bi se spriječili daljnji ekscesi.

Excellentissime, et Illustrissime Domine Comes
Bane Domine Patruae mihi Gratosissime!

De praesenti Excellentiae Vestrae illud cumprimis humillime referendum occurrebat, quod educta sub initium concitati in Comitatu Crisiensi plebei motis per Dominum Regni Vice Banum militia, totum illum tractum, qua eadem plebs curias, et castella incendendo, ac expillando furorem suum spargebat, emensa sit, et ubique magnum omnibus terrorem, metumque incusserit, locorumque illorum incolas, ad excessum depopulata sit, et sane, ut

postmodum ipse Dominus Vice Banus mihi scripserat, praedicta militia, alioquin irregulata, consequenter debitae partitionis impatiens, ab ejusmodj depraedationibus vix cohiberi potuit; unde necessum esse existimabam: dictam banderiales militiam ex illis partibus revocare, et in locis, ad viam Zagrabia Varasdinum ducentem, ubi nempe plebs nullam adversum se excedendj adusque praebuit ansam, collocari. Cujusmodj revocatio suum etiam successum, ut, ex litteris Domini Vice Bani, ad me datis intellexi, habitura est, neque amplius patrandorum excessuum occasio futura, siquidemeducta jam ex Confinijs Excellentiae Vestrae Banalibus copiosiori regulatae, et in disciplina facilius continendae, inque pluribus opportunis locis dislocatae militiae manu, illud etiam disposuerim, ut antelatus Dominus Vice Banus praemissae banderiales militiae potiore partem, signanter autem magis excessuosos, ea cum declaratione dimittat, quod nunc quidem, nulla peramplius necessitate illius subversante, dimittantur, si tamen per insperatum nova dimissorum eveniret necessitas confestim revocandj sese paratos servent. Qua ratione tota haec banderiales et regnicolaris militia ad 300 circiter capita reducetur, praeter duas compagnias, unam quidem episcopalem, aliam Ozaliensem Perlassianam, ad partes Podravanas exmissas. Dominique Comitis Draskovich dispositionibus parituras, et in bona disciplina servandas, ac etiam ejusdem Domini Comitis Generalis Draskovich Szenichnijakenses, quibus alioquin quoad omnia nihil aliud, quam nomen regulati deesset, pariter in Campo Varasdinensi collocandos, dictoque Domino Generali parituros. Quali dimittendae ejusmodj militiae regnicolaris occasione, sicut plerosque magistratuales officiales revocandj commoditas erit, ita utilius opera ipsorum isthic, quam foris uti potero, factis praesertim ubique per dislocationem memoratae militiae confiniariae opportunis dispositionibus, positisque per me ad praepediendos universos excessus cautellis.

Ut vero arci Ludbregensi, et recondito inibi Sacratissimae Sangvinis Thesauro prospiciatur, memoratam superius episcopalem compagniam, veluti etiam bonam, et ex meris catholicis viris constantem, excubantibus jam inibi Turopoliensibus nonnullis nobilibus, cum Domino Capitaneo Mudich adjungendam, et in vicinis arci ejdem locis dislocandam ordinavi.

Porro cum praeter nonnullos tam per Comitem Draskovich in tractu Podravano, quam et Dominum Vice Banum in districtu cis-Montano, atque adeo in locis turbulentibus, pro majori terrore expeditos, complures captivi horsum jam deducti essent, et sub nomine coriphaeorum pene indies deducantur, licet etiam sufficienter non constaret, num revera tales sint? interim mihi multum negotiorum, atque incommoditatum facessunt, aliasque necessarias operationes praepediunt, et remorantur; ideo ab illorum ulteriori cura sublevari cupiens, Excellentiae Vestrae humillime supplico, dignetur ad antelatum Dominum Vice Banum suas dare litteras eidemque comittere, ut assumptis ad latus suum (specialiter autem Domino Busan cuj hoc veluti etiam Fisco Regni competeret) nonnullis, quos ipse judicaverit, magistratualibus, ac alijs idoneis curam omnem examinandorum, atque etiam ubi gravitas delicti quorumpiam fortassis postulaverit, morte afficiendorum, aliterve puniendorum, in se assumat, quo sic nullam deinceps similem curam habere debeam, sed alijs commodicis prospicere queam. Illud hic subjungens, quod si prior opinio alto Excellentiae Vestrae judicio approbaretur, minus rei ad publicos labores, sive demum Petrinae, aut vero in iurisdictione provinciali applicarentur et in ijsdem juxta definitionem sententiarum servarentur.

Caeterum in suis sub 2-da currentis ad me gratiose exaratis litteris dignabatur Excellentia Vestra meminisse cujusdam refferadae, a Cancellaria Hungarica Suae Maiestati porrectae, hujusque futuram mecum communicationem scripserat, cum tamen adusque nihil acceperim, eatenus Excellentiam Vestram per demisse reflectendam existimabam.

Insuper circa transmissas recenter in copia Excellentiae Vestrae litteras, quas Dominus Vice Colonellus Petardj, die 12-ma hujus Crisio, ad Excellentissimum Dominum Praesulem nostrum exarando significaverat, quod populus Generalatus Varasdinensis semet interconcluserit, quod si ante festum S. Georgij a Sua Maiestate Sacratissima illuc ordinanda Comissio non pervenerit, quod Patres Unidos in Marcha existentes occidere, aedificia vero, ipsosque ecclesiae muros solo aequare velint, id innuendum occurrebat, quod populus Raschianicus, seu Valachicus, ex continuata majorum suorum traditione, illud loquatur: illos ipso festo Divi Georgij, in diem illorum Paschatis incidente, Imperium, cum libertate, amisisse, et ex vana quadam, superstiosaque prophetiae, tali ipsorum die festo Divi Georgij, in diem Paschatis incidente, Imperium, et libertatem denuo ad ipsos reddituram vaticinantur. Cum itaque hoc anno coincidat ipsorum Pascha, cum festo Sancti Georgij, in unum diem, judicabam hancce inutilem ipsorum spem, et vociferationem Excellentiae Vestrae demississime apperiendam, suoque iudicio vanum vulgi rumorem subjiciendum.

Demum quidam Stephanus Domianich, ex principalioribus nobilium Regni hujus familia, jam pridem complicitatis, cum tumultuante plebe suspectus videbatur, homo alias cum potioribus etiam magistratualibus agnatione, et cognatione junctus, quem bona modalitate quaerebam huc ad me accersire, ut in retenta hic ipsius persona aliquam etiam securitatem ponam, sed nondum comparuit, verum repertas ejusdem litteras, hisce in copia, una cum illarum ex croatico in latinum transpositione, accludo, et me altis Excellentiae Vestrae gratijs humillime devovens demisso cum respectu persevero.

Excellentiae Vestrae

humillimus et obedientissimus
servus et nepos

Zagrabiae 17. martij 1755.

Comes Adamus de Batthyan,
manu propria

Suae Excellentiae Banali.

Acta Banalia Nro 53/1755.

3.

Zagreb, 28. marta 1755.

Staleži i redovi opravdavaju pred banom postupak plemićke, kraljevske vojske pod banom I. Rauchom.

Excellentissime, ac Illustrissime Domine Comes
Bane, et Generalis Campi Mareschalle Domine,
Domine Nobis Gratosissime

Concitata in seditionem, vicina Generalatui Varasdinensi plebe, cum eadem, in dominales curias, vesana rabe, et opinione celerius, incendio grassa-

retur, pronisque notabili in parte Regni, in rebellionem rusticorum animis, appareret, ni praesentaneum huic malo quod mora in dies invalesceret, remedium poneretur, malum longissime protrahendum esse, siquidem Illustrissimus Dominus Comes Locumtenens Confinarijs occupatus negotijs, longius abesset, nos eo, quo, in tanta rerum perturbatione, potuimus, numero, apud Excellentissimum Dominum Eppiscopum congregati, eam, quae celerrime haberi posset, banderiorum manum contrahendam, assumptaque, quae ad manus haberetur, nobilitate, per Dominum Vice Banum, cui alioquin ejusmodi nobilitaris banderialisque militiae, commando, ex munere competit, dictis tumultuantibus obviam eundum esse censebamus. Qua nostra determinatione nobilibus, banderialisque, ocyus notificata, cum expressa, in annexa tabella nobilitaris, banderialisque manus sensim confluxisset, quam fidelem in periculosissimis his temporum circumstantijs operam, toti primum Patriae tum per praeservationem, a praesenti malo vicinarum provinciarum, ipsi etiam Sacratissimae Caesareo Regiae Maiestati, dicta militia, tum praepositi eidem Domini Comitatus, sed vel maxime ipse ductor, ejusdem militiae Dominus Vice Banus, feliciter praestiterit, ex annexa, factae per eundem Dominum Vice Banum eatenus verae relationis copia gratiose intelligere dignabitur Excellentia Vestra.

Quia tamen eidem militiae quospiam a nonnullis excessus, imputari, imo eam, apud Excellentiam Vestram eo nomine delatam etiam esse, fidedigne intelligimus, hisce Excellentiae Vestrae demisse duximus detegendum: Dominum Vice Banum, Praedam quidem omnem severe prohibuisse, Dominijs, quae eius implorarunt assistentiam, efficaciter adstitisse, in quosdam mandato suo contravenientes, condigna etiam paena animadvertisse; id nihilominus fuisse impossibile, ut per militem qui strictioris expertus esset disciplinae, et qui sciret, in sola sua fidelitate, universi paene Regni salutem esse constitutam, aliquis subinde excessus non perpatraretur, praesertim, cum tota haec militia, velut tumultuarie contra rebelles educta, necessaria subsistentia fuerit destituta, ut adeo in tam turbido rerum statu, tribuendum profecto aliquid etiam fuerit necessitati temporis, aliquid militari etiam licentiae condonandum. Quare dum Excellentiam Vestram ut hunc dictae militiae in summum Principis servitium, promptum, intemeratumque zelum, boni habere, ejusmodi autem incusantium vocibus aures ultra justum et aequum non adhibere velit, demisse exoramus, nos ulterioribus Excellentiae Vestrae gratijs commendantes constanti cum veneratione perseveramus.

Excellentiae Vestrae

Dabantur Zagrabiae ex Conferentia
nostra die 28. martij 1755.

Humillimi, et obligatissimi servi
N. N. Regnorum Dalmatiae, Croatiae,
et Sclavoniae Status et Ordines
conferentialiter congregati.

Acta Banalia, Nro 68/1755.

Zagreb, 28. marta 1755.

Izveštaj podbana Ivana Raucha o djelovanju banderijalnih četa, upućenih po nalogu plemićke konferencije (održane u Zagrebu 2. marta) da zaustave daljnji pokret seljačkih ustanika; prikaz toka »pacifikacije« na križevačkom području od 3. do 18. marta 1755.

Relatio in merito expeditionis contra
rebelles rusticos ordinatae.

Postquam nonnulli ex Dominis Statibus, et Ordinibus Regni qui circa dies primos mensis et anni huius hic Zagrabiae aderant, dolenter, et cum consternatione intellexissent, quod insanus rusticorum in partibus montanis Comitatus Crisiensis Inclyto Generalatui Varasdinensi conterminis habitantium furor, ad eam audaciam, et temeritatem prolapsus fuerit, quod plures curias et castella dominorum magnatum, et nobilium invadens, omnia diripiat, vastet, in cineres redigat, et eousque tam in spatio septem dierum progressus fuerit, quod supra 30 curias in flammas miserit, imo ipsos dominos suos ad necem quaerat, denique in vitam et sangvinem dominorum suorum saeviat, et furiat, colluviesque haec numero aucta, iam se dividere, pluresque Regni interiores partes eidem turbini involvere paret, ac ipsi urbi Zagrabiensis in qua personales complurium regnicolarum residentiae, ac cum archivo, thesauroque ecclesiae melior supellex asservaretur, incendium minetur, pro ferendo huic inopinatae furiae remedio convenerunt die secunda martij apud Excellentissimum Dominum Praelatum Zagrabiensem ibique constituerunt, ut cum manu aliqua nobilium, et praedialium personalem insurrectionem dominorum magnatum repraesentantium, quae celerius haberi posset, ego prodeam, et labentibus rebus, nulla instructione ligatus, sed iudicio meo, uti iussus, quantum occurram, rebelles reprimam, exequar, et cum manu hac expedita securitati intrinsecae consulam.

Qua commissione accepta expediri in instanti aliquot nobiles, quos ad manum habui, ad partes Kalnik, alios autem ad Biszagh, ubi malum fervere intellexi, ipse levatis die tertia ejusdem Domini Excellentissimi Episcopi ut plurimum deinde Campi Turopolja hominibus, Dominorumque Reverendissimorum Canonicorum servitoribus in comitiva quoque aliquorum nobilium virorum, ac signanter Domini Raffay, Georgius Iellachics, Skerlec, Dragovanics, et Spissics in illa, quam omnes norunt, viarum asperitate, podagricorumque dolorum meorum affectione movi, et perveni Bosiakovinam, concurrente post me successive ex alijs etiam partibus ordinata provinciali militia ad numerum 1300 capitum accrescente, unde ante meum eorsum etiam adventum, aliqua manus in eadem Bosiakovina me expectans, ad sonum tympani rustici ultra fluvium Loina auditi consurgens, egressa est cum Domino Vice Comite Petkovics et transiens fluvium Loina occurrit ad allodium Pattachichianum iam eousque incineratum Gay vocatum, unde cum aliquot captivis redux facta, mecum ibi substitit, ubi noctu allatus est mihi nuncius a Biszagh, quod in arce rebelles grassentur, hancque incinerare parent, quo eadem nocte expedivi Ordines, ut Vice Iudex Nobilium Piszachics, quem eo praemissi, levata illa unius sessionis nobilium numerosa manu arcem circumducat, praesidiarios obsideat, equitesque aliquot eorsum a me commendatos statim

ac modicum quieverint, cum fessis equis moturos, perque illas montosas, et asperas vias obscura nocte non nihil tardius superventuros, tandemque me etiam ipsum sub aurora moturum ad expectet, interim ego dedi literas ad Commendantem vicinum Crisiensem, quibus ipsum super adventu ad illas partes meo, ipsaque intentione rebelles rusticos ad obedientiam reducendi, nullo autem modo me ad res confiniariorum immitendi edocui, simulque rogavi, ne rebelles rusticos eo forte se recipere volentes, ad Generalatum transire admittat, quin potius eos capi et repelli curet, quorum hoc postremum etiam se curaturum respondit, eoque modo ego sequenti mane per Sztanchics movi ex Busakovina versus S. Ioannem ac in via in paradam posito exercitui, deque fide, et fidelitate Principi, et Patriae debita comonito praefeci pro Vice Colonello Peditatus Dominum Spectabilem Raffay, pro Majore Dominum Mathekovics, pro Equitatus vero Vice Colonello Dominum Spectabilem Georgium Iellachics, et Majore Dominum Vice Comitem Petkovics, quibus praemissis dispositionibus factum fuit, quod rebelles, et ipse qui se caesarem eorum nominaverat intus reperti ad unum capti fuerint cum suo vexillo rubro ex turri arcis prostante, alij, qui per caesarem missi fuerant ad evocandos contra militiam (de qua inaudiverant) incinerandamque arcem plures rebelles a captura emansis, et accepta fama capti praesidij cum praesidiarijs, indubie per sylvas dilapsis, hunc caesarem vinctum, et ligatos praesidiarios dum sequenti die parabam Zagrabiam mittere, relatum mihi fuit, a pluribus dominis officialibus praesentibus et spectantibus quod terna vincula, quibus caesar hic grandis positurae homo vinciebatur, se solis rupta fuerint, unde videns periculum evidens effugij, nequam capitis hunc detinui, et celebrato militari iudicio convictum trajeci, ac in duas partes dissectum, totidem rotis affigi, domum vero ejus in pago habitam subverti, et subversam comburri permisi, una etiam aliquot adhuc trajeci, et ad loca vicina ex recenti incineratione fumantia impalandos transmitti feci, reliquos Zagrabiam ibidem incarcerandos expedivi, sed in eorum locum alij, et alij in pagis et domibus incinerantium rusticorum cum rebus in spoliis acceptis inventi, et capti adducebantur, alij vero per milites foras exeuntes in sylvis, et vineis absconditi reperti capiebantur.

Dum haec ad Biszagh agebantur, ubi postremum minabatur, incendium, et in vicinia ultimus ignis arsit, relatum mihi iterum accepi a Kalnik, quod ordinata ibi unius sessionis nobilitas insimul congregata adexpectaverit in aliqua viarum angustia 500 circitar rebelles, inque eos irruens, eorum 28 cum capitaneo occiderit, reliquos vero in fugam coniecerit. Post haec relicto arci praesidio 40 peditum cum uno locum-tenente dum abire parabam veniunt incolae pagi pattachichiani Polyana vocati 14 numero, alias ex rebellibus, qui fidem spondent, et in hac recipi petunt, quos etiam assumpsi bene observari jussos ne his rejectis, alij spem recursus et veniae adimerem, provisa itaque arce movi per alia incinerata loca, ubique expeditorum corpora partim impatari partim suppendi, partim cremari curando quorum expeditorum universim 13 numerantur personae, et veni ad Rakovecz castellum Comitum Patachics totum in cineres redactum, ubi per noctem moratus adexpectavi litteras Domini Comitum Generalis Draskovics significantes mihi, quod ignis rebellium ad partes campestris Comitatus Crisiensis delatus ibi aliquot curias iam igne absumpserit, imo nobilis Sebek furiae rusticanae victima ceciderit, cupereque

se properare ad hunc extingvendum, sed quod praeter suos eqvites Bukovcenses 90 quibus in illa circumstantia multum uti non potuit, manum nullam habeat, cujusmodi nuncio intellecto eo instanti expedivi eorum jussos, ut ibi operam praestarent suam. Ad haec supervenit ex Comitatu Varasdiensi cum Domini Vice Comite Bedekovics nobilium bona manus, sed cum partibus illis etiam Zagorianis provideri debere fuissem arbitratus, dum scivi communiter in omnibus quasi partibus Regni rusticos iam in cor suum admisisse rebellionis virus, tantumque occasionem expectare tumultuandi, tam hunc cum sua nobilitate in Zagoriam remissi de observatione sui districtus instructum, quam alijs etiam alibi remansis officialibus comitatensibus seria dedi mandata cum instructione, qualiter ubique cum sui districtus nobilitate observare rusticorum motus, imo etiam discursus, et mussitationes, principia suppressere, et in casum indigentiae recursum ad me summere debeant, tandem insinuavit se, apud me Dominus Praefectus Familiae Erdödianae rogans, ut cum banderium Familiae apud me in exercitu haberem proximusque locus ejusdem Familiae Negovecz in quo bina castella Familiae exarserunt, et expilata sunt, nec quicquam aequius esset, quam ut spoliatus restituatur in integrum, et ejusdem damnificati dominij subditi, ipsique incendiarij, et expilatores brachio dominali mediante executionem patiantur, et res exeqvendae ad rationem recompensae damnorum convertantur, vellem ipsi indulgere brachium Familiae: cujus instantiae pro justa, et aequa, agnitae promptus deferens, dedi ipsi banderij partem Familiae cum officialibus isque eo usus, non tantum executionem ibi peregit, et hanc ad rationem dominij convertit, sed imo plerosque pagi sui dominij Lipnicza vocati incolas omnes Valachos, hactenus principales, fures, latrones, et omnis mali fomitem intercipi, ac ad dominium Sellin deduci fecit, in quo Negovecz ego nihil egi, praeter constituta ex justificatis catastrophe.

Ex Rakovecz contuli me pro nocte Loiniczam, ubi Domini Consiliarius Raffay, et Assessor Tabulae Iudiciariae Georgius Iellachics pro fratre suo Vice Colonello se insinuavit, amboque petierunt sibi concedi aliquam comandam, qua ipsi in bonis suis Raven et Dubovecz spoliatis et incineratis possent, a subditis suis, etiam incineratoribus, et spoliatoribus, resque in spolio acceptas apud domos suas condentibus aliquam assequi contentationem, quibus iusta etiam petentibus concessi extractum aliquem militiae, cum qua ipsi me praecesserunt etiam versus Raven iter dirigentem, hos igitur et ipse secutus cum alia militia accepi instantiam comitissae viduae Alexandro Pat-tachichianae qua desideravit nonnullis hominibus suis familiaribus in Verbovecz suas domos habentibus, ac ut ipsa asserebat, innocentibus, ab executione praecautum haberi, cui similiter dedi necessarias salva quardias, quo facto per pagos aliquos Verbovcenses, et Dianess, etiam incineratos veni ad Lovrechinam pro prandio, ubi ad instantiam dominij officialis dedi ipsi ex banderio comitissae viduae Petro Keglevichianae homines Topoloviczenses 40 cum laidnatio, tam pro exeqvendis subditis suis incineratoribus et spoliatoribus, quam et a praeservandis ab incendio alijs adhuc integris bonis, ut nullus sit omnino qui cum veritate objicere possit, quod vel uni se insinuanti pro executione nocentibus inferenda, et pro se solo reservanda, vel remedio,

et praecautioe innocentibus applicanda, hoc negaverim, hinc pro nocte pertigi ad Tkalecz etiam rujnatum Patrum Iesuitarum castellum, auctus ubique captivorum numero, ex quibus ad semel misi Zagrabiam supra 50 atque hos inter deputatos cum correspondentijs varijs a rusticis, et ad rusticos portatis etiam originaliter acquisitis, et ad Dominum Illustrissimum Locumtenetem missis, uti et gravaminum compillatore, ac alijs non vulgaris inter perfidos aestimationis nequam hominibus, quo antequam pervenissem in via accepti ordines ab Illustrissimo Domino Comite Locumtenente, quibus comittebatur mihi, ut nisi ponderosae obstarent rationes mihi in facie loci occurrentes me cum copijs meis contraherem, ad locum aliquem comodum juxta viam Zagrabia Varasdinum ducentem situm ad quos ordines respondi Illustrissimo Domino Comiti Locumtenenti, quod necessarium habeam adexpectare relationem, et redditum comandae ad Raven, et Dubovecz expeditae, quae donec superveniret, nisi exploratores fidos in diversas adhuc non executas, et mihi a latere stantes partes, uti sunt Velika, ternae Preszekae, Spiranecz, et Bresanae loca cum suis curijs nobilitarijs omnia combusta et expilata, quaesitum an non alicubi in sylvis manipuli rusticorum conditorum inveniantur, cum eos ab una extremitate incendij ad aliam persecutos, et relictis domibus plane vacuis cum uxoribus, et prolibus defugientes, per ad iurisdictionem Generalatus (quam ultra habitam cum Comendante Crisiensi correspondentiam per constitutas ubique in passibus vigilias, et destructos in fluvio Chernenec pontes observari feci) receptos, alicubi tamen in illo angulo in quem coacti sunt esse scivi, qui reduces fidedigne mihi retulerunt, quod noctu omnia explorati invenerint in sylvia Globochecz non multum a mea statione distante, multitudinem rebellium consistere, indaginibus cinctam, et vigilijs custoditam, quae ipsi oculis suis se vidisse dixerunt, cumque ego ordines iam habuerim me contrahendi super his relationem in instanti dedi Illustrissimo Domino Comiti Locumtenenti, petens ab eo dirrigi, an non eos ad ultimos fines redactos aggredi debeam, sed acceptis alijs etiam de me contrahendo ordinibus parui, et locum post me cum duabus compagnijs confiniariae militiae venienti Domino Capitaneo Gerleczy reliqui, ipse rediens ad Loiniczam pro tenore ordinum militiam penes me habitam respective ad suas stationes quo quis ordinatus erat expediti, respective vero domum etiam dimisi, et ipse Zagrabiam die 19 ejusdem redivi.

Per decursum cujus expeditionis de tempore in tempus meas continuas relationes per contitutos ordiantios mittebam, primo quidem ad Excellentissimum Dominum Praelatum, et eos ex Dominis Statibus, et Ordinibus per quos expeditus fueram, Illustrissimo Domino Comite Locumtenente tempore impraevisi, et inopinati hujus motus in confinijs res non minus necessarias, et ad motum Generalatus Varasdinensis respicientes curante, deinde vero reverso ex Confinio Illustrissimo Domino Comite Locumtenente, omnia quae apud me agebantur, et agenda occurrebant, ad Suam Illustrissimam Dominationem dirrigendo, meque dispositionibus ad me remissis adaequate conformando in quibus si quis error vel a me, vel a militia irregularata, debita provisione carente et hinc a praeda per me alias rigorosissime prohibita, difficilijus abstrahi valente, de excessibus qui mihi constiterunt punita commissus inter-

cessit, velint mihi parcere arduitati circumatantiae, et abominando rebellio-
nis per suos subditos commisso sceleri imputare, id vero operis quod salutari-
ter in Rem publicam gestum est, qua solent gratia, et bonitate aestimare, et
vociferationes multum male loqui, et parum boni facere, consvetorum. con-
temnere dignentur.

Ioannes Rauch Vice Banus
manu propria

Acta Banalia: ad Nrum 68/1755.

5.

Zagreb, 31. marta 1755.

*Elaborat banskog namjesnika grofa Adama Batthyány ml., upućen banu, o
uzrocima i toku seljačke bune na području Križevačke županije, s posebnim
osvrtnom na središnjju i lonjsku grupu.*

Origo motus rusticorum primae factionis in quantum hactenus ex examini-
bus benevolis interceptorum innotuit.

Postquam Dubovczenses per occasionem falsi cujusdam, de inarestato
Varasдини per Confinarios Domino suo terrestri Consiliario Raffay rumoris
instigati, potissimum per quendam Ravnensem Martinum Lugarecz, stupas
dominales combussissent, quidam Matthias Kuczen Dubovczensis, primum apud
affinem suum Michaellem Barber Ravnensem, tum apud campanatorem Rav-
nensem publice in cella vinaria audaciam Dubrovczensium praedicare, et col-
laudare caepit. Sequenti die Dominico cum populus copiosior ex pluribus
locis ad ecclesiam Ravnensem confluxisset, dictus Kuczen facinus Dubov-
czensium ibi quoque palam narrare, et laudare audaciam, quin imo alios etiam
ad audendum aliquid hortari caepit. Primi illi assensi sunt Domini Ignatij
Kasnyar et Domini Vice Colonelli Ielachics Ravnenses subditi, maximum
exinde motivum assementes, quod dica singulis annis crescat, novae semper, et
novae conscriptiones fiant, ut adeo impossibile illis subsistere futurum sit, ubi
juxta novam conscriptionem dica solvi debebit. Tumultuantis deinde Genera-
latus Varasdinensis exemplum afferebant, neque unquam meliorem illis excu-
tiendj jugum occasionem affuisse, quam nunc dum tumultuante Generalatu
nihil inde metuendum, imo auxilium etiam indubie sperandum haberent, pro-
uti id ipsis sub defluo tumultu Michael Jagatics confinarius, primipili rebel-
lium Matthiae Kussics gener ex Potochecz, aperte appromississet, dicendo:
ex Generalatus Szeverini lectis privilegijs evenire, totum tractum intra Loinam
olim ad Generalatum pertinuisse, adeoque eos nunc optimam jugum dominale
excutiendi seseque confinarios efficiendi occasionem habere agerent tantum
strenue. Generalatum omnem in armis stare, ad dandam illis in casu necessita-
tis assistentiam.

Itaque primum in Raven ante ecclesiam congregatus populus conclusit, se
vesperi dato campana signo, in curiam primum Kasnyarianam irruere velle.
Prouti et factum est. Cum ex alijs etiam locis aliqui consiliorum istorum
ignari, fortuito, velut ad incendium concurrissent, coriphaej Ravnenses vi eos
ad ultra secum eundum cogebant, comminantes ex quacunque domo nullus

adfuerit, se eam incineraturos esse. Ubi in curiam qvampiam irruebant, direptis rebus, curias incendebant, vicinas tamen rusticorum domos omni conatu ab incendio defendebant, sicque eo magis rusticos partim spe praedae, partim impunitate alliciebant, ad societatem, vix non nihil progressi, ablegatos ad Dominum Vice Colonellum Mihaljevics exmiserunt, per eum Generalatus implorantes patrociniū, qvi quid illis responderit? qvave intentione fuerit? ex interceptis ejusdem literis abunde patet.

Origo motus rusticorum secundae factionis, in Verbovecz, et Rakovecz, prout ex benevolis hactenus interceptorum examinibus innotuit.

Audito in partibus superioribus rusticorum motu, comes junior Pattachics qvos habet copiosos in dicto dominio libertimos ad deffensionem castelli sui in Rakovecz ipse in persona cogebat. Qvi ita renitentes se praeberunt, ut iam tum appareret, eos cum alijs in dubie consentire, confluxere tamen post discessum comitis, pro forma aliquot ad castellum qvos mox knezius Peszkovczensis inde abegit, proficiscentes pariter ad vigiliam dicti castelli, Prileszienses, ijsdem obvians knezius Polyanensis redire domum arma ponere, ac securibus, et fustibus armatos in Verbovecz congregati jussit, illic accepturos ulterius mandatum. Interea misserant ejusdem dominij knezij deputatos ad primam illam factionem qvos illi confiniarios appellabant, sciscitandi qva dicta factio in has partes sit eruptura. Sed cum responsum longius moraretur, congregatis iam juxta kneziorum mandatum in Verbovecz cum fustibus et securibus potioribus ejusdem dominij libertinis, et rusticis cum morae essent impatientes proficisci eos Rakoveczinum knezij iusserunt, visuros an non forsā illac sit adventura prima tumultuantium factio. Interium cum eam ne illo quidem reperissent, dum revertuntur, in Gay capto consilio Verh, Busichianum diripiunt, et temulenti quod in principio non intenderant succedunt, sicque ultro progrediuntur.

Tumultuarij hi lenitatem domini sui ipsi confitentur, unicum eorum motivum fuit, sese confiniarios efficiendi, prouti id statim principio iactabant, animantes se se nihil ijs timendum esse siquidem prout confiniarijs tumultus successit, ita et illis bene successurus est.

Ex Novo Meszto capitaneus hujus factionis Stephanus Musevics filius knezij Polyanensis litteras ad dominum capitaneum Petrum Luboevics, vel eo absente qvi in locum ejus substitutus foret dedit, qvibus petebat ordines, quid cum arce Biszagh fieri vellet? et an juberet? ut iste exercitus post primum illum pergat, vel vero ut illum in loco expectet, ibidemque se cum illo coniungat, cumque ad Biszagh domini vice colonelli Mihalyevics ad tumultuantes litterae allatae fuissent, qvibus ulterior incineratio illis prohibebatur, secundum hos ordines, relicta in arce vigilia eademque pro praesidio reservata, statim dilapsi sunt.

Systema primae factionis, declaratum per Iacobum Filipovics in iudiciali inquisitione.

Qvod una compagna subditis ex Novo Meszto, et Rakovecz, alia vero ex Preszeka, Velika, Gregurovecz, et Tkalecz, ac Dubovecz conflanda, ad bona Reka convenient, inde per Ludbreggh, Varasdinum, Zagoriam, versus Zagrabiam iter facturae, qva civitate ultimam obsessa, expugnata, et eversa totam ibidem

repertam nobilitatem occident, et ita Confinio Varasdinensi, sive Cripsiensi semet associantes totam Regni iurisdictionem confinium efficiant.

Systema secundae factionis per knezios bonorum Pattachicsianorum Verbovecz, et Rakovecz, ac reliquos ejusdem factionis primipilos correspondentialiter cum primoribus primae factionis formatum.

Ad missos per knezios hujus dominij ad primam factionem nuncios responsum illis datum est, primam illam factionem in Biszagh substituram. Hanc proinde posteriorem (ut illi vocabant) armadam eo obviam illis procedere debere, ut inde junctis viribus versus Rakovecz Negovecz, postremo Zagrabiam venire possint, qva incensa eversaue urbe, omnem prorsus nobilitatem tollere, seque in libertatem asserere destinabant.

Acta Banalia: ad Nrum 70/1755.

6.

Zagreb, 27.jula 1755.

Istražno povjerenstvo dostavlja carici Mariji Tereziji elaborat o toku bune križevačkih seljaka, prikazujući zasebno svaku od tri grupe ustanika (središnja, lonjska i podravska skupina).

Sacratissima Caesarea, Regiaque Majestas
Domina, Domina Nobis Clementissima!

Pro nostra subditali, qua in altissimum Majestatis Vestrae Sacratissimae servitium, indesinenti zelo ferimur devotione, erga benignissimum Majestatis Vestrae Sacratissimae mandatum, in hancce Liberam, et Regiam Civitatem Montis Graecensis Zagrabiensis, pro proxime praeteritis Festis Penthecostalibus comparentes, mox die 21-a evoluti mensis maij clementer commissae nobis commissionali functioni manum admovimus. In cujus exordio, usque ad repraesentatarum nobis per comitem Adamum iuniorem de Batthyan, officij Banalis Locumtenentem, sat voluminosarum, croatico idiomate, pro more Patriae, a rusticis, praeteritorum tumultuum causa, incarceratis, exceptarum fassionum, et examinum, ex vernacula, in latinum idioma, saltem in parte translationem, in examine reorum processissemus; atque in authores, et coriphaeos criminis investigavimus. Ex cujusmodi investigatione, quandoquidem hoc, et id evenisset, quod plures praefatorum tumultuum authores, coriphaei, et antesignani intercepti forent, et nullus, ex secunda, ab infra uberius specificanda, factione captus haberetur; horum itaque, et successive etiam nobilium unius sessionis in pagis Lemes, et Boinikovecz sic dictis, degentium, et pariter tumultus insimulatorum elaborata tabella, fine interceptionis, in eadem specificatorum, dicto comiti Locumtenenti Banali exhibita, ac etiam nobili Stephano Domjanich, per litteras ad tumultuantes rusticos, et Petrum Liuboievich, tumultuariorum Generalatus Varasdinensis, incolarum militarium datas, criminis implicito, pariter intercepti desiderato, idem comes Locumtenens praesinuatae secundae factionis authores, et antesignanos omnes, in sententia respectu

eorundem lata, specificatos, excepto Stephano Czvetek, praevie fuga sibi consulente, et Ioannem Csislar, aliter Iglar, tertiae factionis, ab infra pariter, uberius deducendae, primum authorem, inter reliquos interceptos nobis repraesentari facit; praefatis nobilibus unius sessionis, prouti et Stephano Domjanich iudicio sua sponte se sistentibus.

In causa porro, originis, consiliorum, et concatenationis, praeteritorum triplicis ordinis tumultuum, investigationem descendentes, incusatam excessivam, dominorum terrestrium robbottarum, et datiarum exactionem, publicae Regni impositionis accrescentiam, et hujus, ex novissime facta, partibus in illis regnicolari conscriptione adauctionis formidinem, circuli denique illius, usque ad fluvium, Loina dictum, ad quem usque nempe conscriptio Regni pertigit, Confinio Crisiensi, excussis subditalis obligationis, et obedientiae dominalis habenis, applicationem, pro ratione tumultuantibus fuisse adinvenimus.

Et sicuti triplicis ordinis tumultus fuerunt, ita tres quoque eorum factiones fuisse adinvenimus. Primam: quae suum in Dubovecz, Raven, Tkalcz, Stara Vesz, Spiranez, et alijs circum vicinis possessionibus initium sumpsit. Harum possessionum incolae, cum Praefecturae Militaris Crisiensis confiniarijs, per conubia, et cognationes, proximaque vicinia juncti, ante exortum adhuc in Generalatu Varasdinensi tumultum, cum cognatis, vicinisque confiniarijs saepius conveniunt, sermones de aggravijs quisque suis miscent, exorto dein in Generalatu Varasdinensi tumultu, confiniarij rusticis, varijs in locis, potissimum autem diebus dominicis, in foro Liberae, et Regiae Civitatis Crisiensis, occasione perlectionis in Szeverin privilegiorum suorum id etiam se intellexisse narrant, quod totum, usque fluvium Loina, terrenum, ad iurisdictionem confiniariam olim pertinuerit; optimam modo adesse occasionem jugum coloniale excutiendi, semet ab obligatione, et servitijs robbotalibus, publicae item impositionis Regni solutione eximendi, et iurisdictioni confiniariae applicandi, id cum dominis terrestribus faciendo quod confiniarij in Szeverin cum officialibus suis fecerunt; si vim aliquam rustici patientur, confiniarios ijsdem auxilio futuros; Spargitur res in facile credulum, et de natura sua ad libertatem proclive vulgus: varia, varijs in locis, potissimum autem Crisij, diebus festivis, et in Dubovczensis, et Ravensis ecclesiarum foris, atque tabernis fiunt conventicula; scelestas de consurrectionis modo, consilia cuduntur, in principalibus, in mola Tkalczensi, Pauli Fluchko, Ignatij Kasnyar, et Georgij Podgaisky, campanatoris ecclesiae Ravnensis, popinis, habitis conventiculis, Matthias Kussich, in malesanae, ad tumultum concitatae plebis regem, supremum capitaneum et ductorem eligitur; in dominorum terrestrium exterminium; et castellorum, ac curiarum, usque ad Loinam fluvium expilationem; igneque, et flamma (aliquibus tantum exceptis, pro habitatione futurorum militarium officialium deservituris) depopulationem; atque nefarij hujusce ausus (fuso dominali ad fila ducendo, rusticis distributo, erga concitationem Georgij Rudas, pridie combusto existente) a curia Ravensi, nobilis Ignatij Kasnyar, incaminationem conspiratur; qui signum ad tumultum campana dent, Lucas Czuzel, Matthias Mikulecz, et Iosephus Podgaiszkij deliguntur. Per quos, in ipso festo S. Matthiae apostoli, dato campana ad vespertinum signo, congregata, in pago Ravnensi per domos, et tabernas plebs temulenta, in curiam Kasnyarianam irruit, omnia vastat, frangit, diripit, et depopulatur, vina, quae epotare non potuit, dissectis circulis efundit, tectis ignem admovet, curiam, circum adjacentia aedificia, allodium, acervos, et horrea in cyneres, et favillas redigit.

Pari casui, et infelicitati, crescente successive turbulenta, et furibunda plebis accursu, in Raven, Sztara Vesz, Spiranez, Repinecz, Ialesz, Gradecz, Tkalecz, Lovrechina, Poganchez, Velika, Preszeka, Patachichiana, Simunchichiana, et Domjanichiana, Gregurovecz, Bresane, et Bogachevo, curias, et respective castella, ductore praefato Matthia Kussich, usque ad Preszekam, quo inde semet subducente, sub ductu cujusdam fabri ferrarij, Stefficz dicti, et sub Nagy Kemlek glande trajecti, involvit. Ac non nisi busta, et fumantia eorundem rudera, tristi intuentium spectaculo reliquit. Haec factio per nobilitatem unius sessionis, sub Nagy Kemlek residentem, trajectis aliquot ex tumultuantibus, dispersa, et dissoluta, sceleratis suis finem imposuit facinoribus.

Sub maximo autem, praedeclaratae primae factionis, fervore, tracto ab eadem exemplo, per Michaellem Musevich, knezium comitis Ludovici Patachich, Poljanensem, ad castellum Rakovecz, Michaellem Vodopia, knezium itidem Polianensem, comitissae viduae Alexandro Patachichianae, ad Verbovecz, spectantes, et Matthiam Musevich, in complurium eo advocatorum vicinorum concursu, in praefati Michaelis Vodopia domo, in eadem Polyana situata, nova iterum, de novi nefarij tumultus suscitatione, et subditalis obligationis, atque obedientiae dominalis excussione, partiumque illarum Confinio Crisiensi applicatione, et a dominali, una ac Provinciali Regni iurisdictione subductione, consilia foventur; Gasparus Fenich, et Nicolaus Blasur, libertini, ad vice-colonellum Mihalyevich, Crisij, in commanda existentem, ut et molimina tumultuantium confiniariorum avertant, et accessionem ad eosdem, partium illarum declarent, mittuntur. Quibus abinde (quod cum circulus ille ad Verbovecz, et Rakovecz situatus, confinarius esset, ab incendijs confiniariorum nihil metuendum haberent) referentibus, cum primae factionis tumultuarijs de conjunctione, correspondentia per emissarios fovetur, libertini Rakovczenses, et Verbovczenses, ad defensionem castelli Rakovecz, per comitem Ioannem Patachich accurrere jussi, per praefatos knezios sistuntur, domum redire, et depositis armis, assumptisque securibus, et fustibus, ad Verbovecz comparere jubentur; per praeinsinuos Michaellem Musevich, Michaellem Vodopia, knezios, et Matthiam Musevich partim, partim vero per expeditos ab iisdem de pago, ad pagum, et de domo, ad domum emissarios, libertini una, ac rustici ad consurgendum, Verboveczium comparendum, et ibidem sese cum primae factionis, et tumultuarijs etiam confinarijs conjungendum, qua incendiorum, et mortis, omniumque rerum suarum amissionis, comminationibus, qua ab obligatione subditali eliberationis, et ad Confinium Crisiense sui applicationis, pollicitationibus coguntur, concitanturque: Facto, ad praememoratum locum Verbovecz, copioso numero concursu, auditoque ad castellum Patachichianum Rakovecz, aliorum tumultuantium, adventu, fine cum iisdem conjunctionis, per praefatum Matthiam Musevich, in capitaneum, per seditiosae plebis dementiae electum, ducuntur ad Rakovecz; ibidemque nemine reperto, pars una ad curiam Bussichianam, in possessione Verh sitam, pars vero alia, ad allodium Ludovico-Patachichianum, in Gaij habitum, proficiscuntur. Quo eotum intacto relicto, una ad praedictam curiam in Verh Bussichianam conveniunt; vina ex cellario extrahunt, bibunt, omnia frangunt, diripiunt, curiam hanc, prouti et Gallyanam, Praszkachianamque, allodia item in Gaij, et Verbovecz, Patachichiana bina, praeterea in Negovecz familiae comitum Erdödy, Rakovecz item Patachichianum, et Novo-Meszto Pongraczianum, castella, praevia rerum

cunctarum in iisdem repertarum expilatione, et direptione, cum circumadja-centibus aedificijs, cincturis, et saepimentis, temerario sane, et hostili, ac ne inter ipsas barbaras gentes tollerabili ausu, flamma, igneque funditus evertunt. Castellum demum muratum Biszágh, concontractis portis, fenestris, et reliquis, quae frangibilia erant, contritis, rebusque omnibus, et domus suppellectilibus direptis, pro futuri, partium illarum, commendantis residentia deserviturum, ab igne tutum conservandum statuunt. Et in eodem quadraginta circiter tumultuantes, vices praesidiarij militis, obituros collocant.

Hac secundi ordinis factione, ex dispositione publica, per levata, et sub ductu Regni Vice-Bani Ioannis Rauch, expedita banderia, et nobilitatem, tum illis, qui praedicto castello Biszágh adhuc detinebantur, cum et alijs compluribus tumultuantibus interceptis, et decem illorum (quorum unus, castelli utpote Biszágh commendans, in bifariam sectus, distinctis in locis rotis implexus est) praevia eorundem, in Delegato, per dictum Vice-Banum, Iudicio Auditoriali condemnatione, glande trajectis, partim in furcas, partim in rotas actis, undecimque illorum in fronte stigmati patibuli notatis, alijs autem hinc inde, e domibus suis diffugientibus, omnibus a potiori rebus suis exutis, pecoribusque, et pecudibus abactis, vix plene sopita existente.

Tertia demum, in Processu Podravano Comitatus Crisiensis enascitur factio, cujus suscitandae intuitu, Ioannes Csiszlar, aliter Iglar, Ioannes Horváth, aliter Csizmazia, et Laurentius Dudas, in domo, et taberna Nicolai Loncharich, aliter Zelenijak, in diverticulo Hrasztich, servata die 6-a proxime evoluti mensis martij, scelerata consilia ineunt, hisque inibi conclusis, sequenti mox die, sub vesperum in eadem taberna conveniunt, assumendum ab inferenda nobili Adamo Sebök morte, scelestae consurrectionis exordium, cum praefato Nicolao Loncharich, aliter Zelenijak, ac Martino Boros concludunt; populum per conflictas, ex parte superiori tumultuantium rusticorum, in vicinia ad Ludbreginum castrorum metationis, et ex parte inferiori tumultuariorum aequae confinariorum adventus, in vulgus sparsam denunciationem, ad insurgendum, seseque iisdem, nisi omnes igne, et flamma vastari velint, associandum, tum per se, cum et emissarios de domo, ad domum concitant; campana ad tumultum signum datur; ex Nagy, et Kiss Attak, Imbrihovecz, Kutnyak, et Zamlachie, pagis sic nuncupatis, concitata in tumultum, et seditionem plebs confluit; Adamus Sebök impio sane, et crudeli truculentae mortis genere interficitur; omnia in cubiculis vastantur, diripiuntur, exanime corpus, una cum curia, tristi incendio deformatur, annihilaturque; usque ad auroram large, et ad temulentiam vinum potatur; temulenta, turbulenta, et furibunda plebs, ad fideliter, et unanimiter in suscepto negotio, operandum adjuratur; dein curiae Preszekiana, Oblachichiana, et Rakichaniana, in Nagy Attak, et Bogachiana, in Jemrihovecz, possessionibus sic dictis, situatae, quae frangi poterant, concontractis, et suppellectili ac rebus omnibus direptis hostiliter expilantur.

Progressui tumultus hujus, primi libertini Gyelekovczenses et diversorum possessorum, armis resistendo; obstaculo fuerunt, dein vero, et finaliter per comitem generalem Iosephum Draskovich, adiutorio etiam contermini oppidi Légrad incolarum, terminatus, et salvis tumultuantium rebus, populoque pro ulteriori Regio, et Regni, dominorumque terrestrium servitio reservato, consopitus.

His itaque modo praevio, ratione, origine, progressu, et concatenatione, praefatarum triplicis ordinis factionum, et tumultuum erruit, et adinventis

co-reorumque examinibus, et quorum e re, et necessitate visum fuerat, in iudicio confrontationibus, omnibus possibilibus adhibitis conatibus, labore, et industria, peractis, et terminatis, cumque procuratore partium istarum, fiscali communicatis, ex parte Fisci Maiestatis Vestrae Sacratissimae Regij, primae, secundae, et tertiae factionis, tumultuarij per distinctas, et seorsivas, prouti et nobiles unius sessionis, per separatam, et Stephanus pariformiter Domjanich, per diversam, errectas actiones, et institutas levatas, in ius, et causam conventi fuerant.

Quibus omnibus causis, et processibus, modum, et terminum illum, quem sententiae nostrae exhibent posuimus: quas una cum omnibus suis accessorijs, ad sacros Majestatis Vestrae Sacratissimae pedes humillime prostrati, depinimus; in eo ejusdem orbi universo probatam pietatem, et clementiam subditali in devotione exorantes, quod si labore zelo, modo, et ordine nostris intentionem Majestatis Vestrae Sacratissimae assecuti non sumus, id non voluntati, ad exequendos quosvis, vel minimos etiam ejusdem nutus pronissimae, sed imbecillitati, et tenuitati nostrae attribuire clementissime dignetur. His vitam, et sanguinem altissimo Majestatis Vestrae Sacratissimae servitio aeternum consecrantes, perseveramus.

Majestatis Vestrae Sacratissimae.

Zagrabiae, die 27-a julij 1755.

Humillimi perpetuoque fideles subditi.

Michael Ioannes comes ab Althann

Ioannes de Mühlensdorf.

Gabriel Pechy, m. p.

Adamus Naissich, m. p.

Ioannes Jursich, m. p.

Relationes per Commissionem regiam Zagrabiam propter tumultum rusticorum delegatam ad Aulam Viennensem submissa. 1755. Nro 2.

7.

Beč, 4. septembra 1755.

Marija Terezija dostavlja Staležima i Redovima presudu o kažnjavanju voda križevačke seljačke bune.

Maria Theresia Dei Gratia Romanorum Imperatrix, Germaniae,

Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque etc.

Regina; Archidux Austriae etc.

Spectabilis ac Magnifice Comes, Fidelis nobis syncere dilecte. Quandoquidem post relatam nobis contra tumultuantes in Regno nostro Croatiae rusticos commissionaliter submissam inquisitionis et processus seriem clementer resolverimus, ut ex tumultuantibus nonnulli ad carceres, publicosque labores, partim annuales, partim vero menstruales, modalitate in annexa

specificatione contenta, a die publicatae contra eos sententiae numerando, subeundos, condemnentur, ad hujus vero effectum erga demissam Consilij nostri Aulae Bellici propositionem praesidia quoque, et quidem pro iis, qui ad sex, nec non quinque, et quatuor annorum captivitatem adjudicati sunt, Temesvarinum: aliis vero, quibus trium, ac duorum annorum carceres praescripti fuerunt; Petro-Varadinum; ad unius vero anni, et respective menstruales captivitatem condemnatis Eszekinum benigne denominaverimus: ordinatumque jam una etiam sit, ut praefecti militares memoratorum Praesidorum, captivos illos, dum eo deducti fuerint, recipiant, et laboribus in fortificationario tempore praescripto obeundis applicent.

Ad hujus itaque benignae resolutionis nostrae facturarumque dispositionum realem executionem, noverit fidelitas vestra apud suum in Regno nostro Croatiae locumtenentem actutum disponere, ut habita praeprimis, et quidem quanto citius cum Generali Armorum nostrorum in Sclavonia Praefectura mutua cointelligentia, praememorati captivi hactenus in Libera, et Regia nostra Civitate Zagrabiensi detenti, per militiam Regni Banalem bene custoditi, ad Confinium nostrum Gradiscanum deducantur, ibidemque alteri militiae nostrae (cui de illorum ad se receptione, ulteriorique ad loca destinata promotione, ordines necessarii sua via jam dati sunt) resignentur; in reliquo eidem Fidelitati vestrae gratia, et clementia nostra Caesareo-Regia benigne, ac jugiter propensae manemus. Datum in Archiducali Civitate nostra Vienna Austriae, die quarta mensis septembris, anno Domini millesimo septingentesimo quingagesimo quinto.

Maria Theresia, manu propria

Comes Leopoldus de Nadasdy,
manu propria

Bernardus Koncsek,
manu propria

Specificatio tumultuantium in Croatia rusticorum partim ad annuales, partim vero ad menstruales carceres, et labores publicos condemnatorum.

Georgius Szever — ad sex annos.

Lucas Czuczell

Andreas Chupen

Mathias Kelek

Iosephus Spanics

Iosephus Podgaiszky

Mathias Mussevics

Stephanus Mussevics

Stephanus Kolics aliter Pentek

Laurentius Dudas

Michael Delisinovics

Andreas Gomasz

Petrus Meszar

Franciscus Polgar aliter Geczj, et

Ioannes Horvath

Thomas Meszar

ad quinque annos
No 16.

Georgius Rudas, aliter Paulasz
Josephus Czuczell
Lucas Bastek
Ioannes Spanics
Michael Dubrovecz
Lucas Francsulics
Georgius Reskovecz
Andreas Schir, aliter Schirecz, et
Mathias Francsulics

ad quatuor annos
No 9

Ioannes Vuicha, aliter Gerginecz
Stephanus Sellyak
Georgius Vidovics
Jacobus Bakran aliter Kopun
Laurentius Bedekovics
Joannes Petar, aliter Petra, vel Peter, et
Thomas Paradia

ad tres annos
No 7

Mathias Kressay
Lucas Zajecz
Georgius Podgaiszky
Marcus Jembrics
Mathias Vuicha
Damianus Basztasics
Lazarus Basztasics
Michael junior Basztasics
Michael Szever
Theodorus Viacsevics
Mathias Puszkarics
Joannes Kolarics, et
Thomas Barilar

ad duos annos
No 13

Josephus Herucz
Michael inferior Valek
Paulus superior Valek
Michael Barber
Antonius Filipcsics
Georgius Jambrecksak aliter Barber
Lucas Poszavecz ex Brezovecz
Blasius Gresina
Blasius Czvetek
Georgius Dragsics
Andreas Pavun
Michael Jurissics
Thomas Hervaj
Jacobus Bernardj, et
Mathias Sissek

ad unum annum
No 15

Summa ad annuales carceres condemnatorum in toto Nro 60.

Mathias Pagun
Michael senior Basztacsics
Thomas Jelessak
Simon Reskovics senior
Thomas Terhaja
Martinus Jaszvecz, et
Josephus Czobody

ad sex menses
Nro 7

Michael Mussics
Michael Jembrics
Philippus Basztasics
Paulus Janek
Michael Petrek
Blasius Chichak
Stephanus Pokupecz
Gregorius Biszkupecz
Georgius Domislan, et
Michael Baburek

ad tres menses
Nro 10

Suma ad menstruales carceres condemnatorum Nro 17
Praeter praeinsertos ad perpetuos carceres adjudicatus est Michael Mussevich.

Acta Banalia, Nro 160/1755.